

Historie van het Brielse Stadhuis klokje

In 2019 is houtrot geconstateerd in een aantal belangrijke onderdelen van het torentje bovenop het gebouw. Het luiden van de klok die in het torentje hangt, was om deze reden al geruime tijd niet meer toegestaan. Trouwerijen in het stadhuis moesten het dus zonder kloggelui doen en ook de vaste Brielse gewoonte, het inluiden van de vergaderingen van onze gemeenteraad kon om die reden al een tijdje niet meer plaatsvinden.

Elk nadeel kent echter ook haar voordeel. Om ruimte te maken voor de reparatie van de toren, werd de klok omlaag gehesen en op de zolder van het gemeentehuis geplaatst. Een unieke gelegenheid voor het Briels Klokkenluiders Gilde om deze bijzondere klok nu eens goed van dichtbij te kunnen inspecteren want bijzonder is ze. De gietdatum van de klok wordt door deskundigen met zekerheid geplaatst in de veertiende eeuw en wellicht is ze ouder. Deze bejaarde dame behoort daarmee tot één van de oudere nog in gebruik zijnde klokken van ons land. Ze weegt ca 220 kg en is 77 cm hoog. Door haar hoge leeftijd is ze wellicht het oudste object van onze stad.

Woudenberg

Over de geschiedenis van onze klok kunnen we betrekkelijk kort zijn, want afgezien van haar vermoedelijke leeftijd is er vrijwel niets over haar bekend. Op wat ringen na aan de boven- en onderkant heeft ze geen enkele versiering en ook van enige tekst is geen sprake. Haar model heet "Gotisch" en dat is alles wat we er van weten. Wel zijn er twee klokken bekend die erg veel op onze stadhuis klok lijken, en dat geeft wel enig houvast. In de kerk van het plaatsje Woudenberg, hangt een klok die een treffende gelijkenis vertoont met de Brielse klok. Helaas ontbreekt het ook hier aan een signering van haar gieter en een gietdatum. Ze heeft wel een randschrift dat luidt: O Rex gloria veni christi com pace (met de spelfout groria/gloria). Vertaling: 'O Koning der glorie, kom met vrede'. maar dit geeft natuurlijk niets prijs over haar leeftijd.

De schatting van de leeftijd van deze klok is overigens eveneens veertiende eeuw.

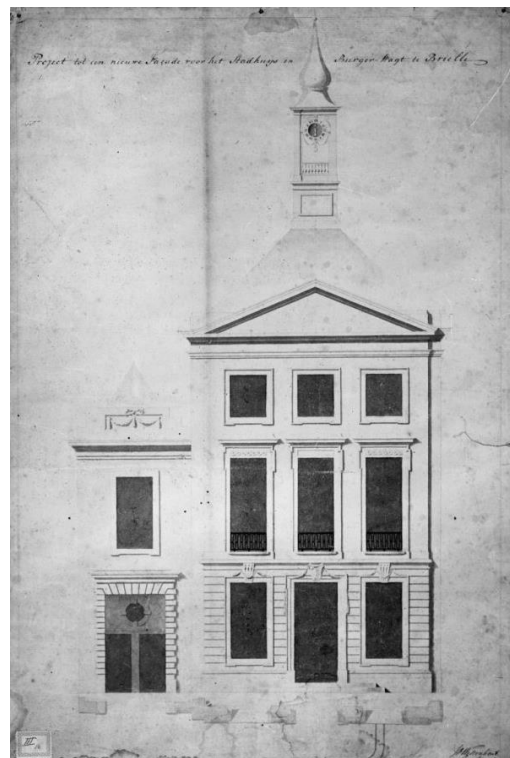
NH Kerk Woudenberg, opschrift luidklok

Hekelingen

De enige oude klok in Nederland met eveneens een gotisch model, bevindt zich in de collectie van het Rijksmuseum. Het betreft hier een klok waarvan zowel de gieter als gietdatum bekend zijn. Ze is van iets grotere afmetingen en gewicht dan onze klok. Ze werd in het jaar 1285 gegoten door ene Christianus. Ze is daarmee de oudste gesigeneerde klok in ons land. Van de klokkengieter Christianus is echter niet veel bekend. Vrijwel zeker is dat hij een zgn. reizend klokkengieter was, dus een ambachtsman die ter plaatse een klok kwam gieten. Vrijwel elke klokkengieter uit die periode was een reizend gieter. Wat voor ons echter relevant zou kunnen zijn, is dat de klok uit het Rijksmuseum afkomstig is uit onze regio. Ze hing namelijk oorspronkelijk in de kerk van het plaatsje Hekelingen. Hier dus vlak in de buurt! De Hekelingse klok is net als onze klok en die van Woudenberg van het zgn. Gotische model. Met het bovenstaande is natuurlijk niets bewezen, maar mocht onze Brielse klok eveneens afkomstig zijn van de klokkengieter Christianus, dan is ze zeker de oudste, nog in bedrijf zijnde klok van ons land.

Herkomst

De klok hangt nu boven het stadhuis, maar is vermoedelijk ouder dan het pand zelf. Dit gebouw begon haar leven weliswaar al vóór de veertiende eeuw als woonhuis, maar of er toen al een klokkentorentje op stond is niet bekend. Wel bestaat er een tekening van het stadhuis van vóór de verbouwing in 1791. Daarop is een torentje te zien met iets wat lijkt op een klokje. Het is dus wel mogelijk dat klok en stadhuis altijd bij elkaar hebben gehoord. Wellicht waarschijnlijker is de mogelijkheid dat de klok afkomstig is uit een ander gebouw binnen de Brielse vesting, namelijk de Pieterskerk, ook wel de Maarlandkerk genoemd. De kerk, die vroeger op het Asylplein heeft gestaan.

Anekdote

Klepel van het Brielse stadhuisklokje valt op woonhuis

In het Algemeen Rijksarchief in Den Haag bij de afdeling handschriften zijn een aantal rekeningen betreffende Brielle teruggevonden, lopende over de jaren 1533-1548. Deze rekeningen bleken dezelfde te zijn, waarvan de toenmalige archivaris van Brielle, H. de Jager, aan het einde van de vorige eeuw in het tijdschrift "De Navorser" schreef dat ze bij de vernietiging van archiefstukken in Brielle in het begin van de 19^e eeuw verloren waren gegaan

1536-1537

De Staten van Holland stuurden aan de Brielse vroedschap de waarschuwing dat de wederdopers, zich opmaakten om bij verrassing Brielle en Goedereede in te nemen. De dreiging was blijkbaar zo serieus dat de Graaf van Hoogstraten besloot een garnizoen naar Brielle te zenden. De graaf vergat echter het stadsbestuur hiervan in kennis te stellen, zodat Brielle werd opgeschrikt door het bericht dat er een grote menigte krijgsknechten was geland bij Zwartewaal. Misschien is het bij die gelegenheid geweest, dat men de klok op het stadhuis uit angst zo hard heeft geluid, dat de klepel los schoot en dwars door het dak van De Rooze viel. Het huis De Rooze bestaat niet meer, het stond op de plek waar nu de zij-ingang van het stadhuis op de Markt is. In ieder geval is ene "Lange Willem" betaald voor de herstelwerkzaamheden aan het dak en voor de gebruikte materialen "leien en nagels".

De bewoner van het pand De Rooze was Pieter de Snijder (snijder van beroep), ook hij wordt betaald voor geleden schade, *"van de clepel van de clocke van de stedehuijs die op zijn dak gevallen was"*

Brandklok en klokkenroof

In de zomer van 1943 werden alle Brielse klokken uit hun torens gehesen en op transport gesteld naar verzamelplaatsen in de omgeving om uiteindelijk te worden omgesmolten tot oorlogstuig. De toenmalige NSB burgemeester de heer Van 't Hof (in de volksmond "Snurkie" genoemd), deed een poging de stadhuisklok voor omsmelting te behoeden. Hij schreef daartoe een brief aan de Duitse instanties. Hierin gaf hij aan dat deze klok slechts een klein belletje was dat hoofdzakelijk dienst deed als alarmklok voor de brandweer (hetgeen de waarheid was). Daar de brandweertoren van Brielle zeer verspreid over de stad woonden, was een dergelijk klokje, zo betoogde hij in zijn brief, erg belangrijk voor de stad. Het antwoord van de Duitse commandant loog er niet om. De hele kuststrook, waarin dus ook Brielle lag, was verklaard tot "sperrgebied". Dit zou de burgemeester toch moeten weten, zo schreef hij in zijn antwoord. In een dergelijk gebied mocht nooit een klok klinken. Bovendien hoort een brandklok bovenin een brandweerkazerne te hangen en niet op een raadhuis, zo voegde hij er nog aan toe. Op zich was dit een uitzonderingssituatie, want alle Nederlandse gemeenten

mochten tenminste één klok behouden als alarmklok voor noodgevallen. Zonder uitzondering moesten alle Brielse klokken, en dus ook de stadhuislokk "sofort" op transport naar de metaalsmelterijen in Hamburg. Opvallend is wel, dat in een latere brief van de "Deutsche Gevolmachtigde beim Reichsburo für nicht eisenmetalle" (gedateerd 18 juni '43) de suggestie werd gedaan dat de functie van noodklok zou kunnen worden overgenomen door een oude gasfles van zijn bodem te ontdoen en deze op de plaats van de klok op te hangen en er vervolgens op te slaan. Daarmee zou je een soortgelijk effect als bij een klok bereiken. De stadhuislokk is in eerste instantie opgeslagen in Spijk (bij Gorinchem). Met een schip met twee Duitse militairen als bemanning is ze naar Groningen gebracht en gelost op het terrein van gemeentewerken aan de Wilhelminakade.

De NSB burgemeester Van 't Hof wordt in het Gasthuis opgehaald door politiemann Vos

Luidingen van het stadhuislokkje tijdens:

- raadsvergaderingen
- poorter van het jaar
- intocht Sinterklaas
- Brielle achter de voordeur
- 1 april viering
- trouwluiden

NB

De laatste luiding voor een raadsvergadering in Brielle was op woensdag 14 december 2022. Bij die gelegenheid ontving het Briels Klokkenluiders Gilde uit handen van burgemeester Rensen de erepenning van de gemeente Brielle.

